

אסף אבוטבול, מאיה אטון, ענת בצר, ג'ניפר בר לב, מיה גורביץ', גדעון גכטמן, דרור דאום, אביגל טלמור, מאשה יוספפולסקי, מיטל כץ-מינרבו, לרווה, אסי משולם, אורי ניר, אמנואל נפוליטנו וזהליה בישוף, אבי סבח, רן סלבין, נטלי שלוסר, אוהד פישוף, להלי פריהלינג, אורי קצנשטיין, שוש קורמוש, גלעד רטמן, מיה שמעוני,

בית האמנים ירושלים

2019

אגודת לרווה לחקר העל-טבעי הוקמה בשנת 2012 במטרה לחקור את עולם הדימויים הגותי ואת השפה הגותית,¹ על היבטיהם החברתיים, הפופיים והספיריטואליסטיים. באמצעות מחקר פסבדו-מדעי חושפת האגודה ערכים גותיים רומנטיים, המוצפנים בעבודות: רגש, קיטש, הגוף הגרוטסקי, חוסר שליטה, אימה, אהבה, ייסורים, חיי נצח, רוחות רפאים, מדע פופולרי, מדע בדיוני ואלכימיה. הגותיקה נמנית עם קשת של תת-תרבויות דקדנטיות ואסקפיסטיות, הצצות לאורך ההיסטוריה המודרנית ופורחות על רקע משברים סוציו-פוליטיים עולמיים ופריצות דרך מדעיות, המטלטלות את התודעה. בעתות חרדה מן הבלתי נודע ומהבלתי ניתן להסבר, הפנייה לספיריטואליזם ולאוקולטיזם (Occult) – באמצעות טקסים המחברים אל הלא נודע ומתקשרים עם עולם הרוחות – מזמנת את המוזר ואת הזר, גם אם לא ניתן להכילם באופן שכלתני.

אגודת לרווה לחקר העל-טבעי קרויה על שם לרווה,² אמנית צעירה, העוסקת בקולנוע ניסיוני ובמיצב. המחקר של האגודה מבקש לבחון היבטים מקומיים של הגותיקה ביחס להיבטיה הבינלאומיים, תוך שימוש בדימויים השאובים ישירות מן הפרפרנליה הגותית ומיקומם ביחס למיתוסים מקומיים ולתרבות ישראלית ויהודית. העיסוק בגותיקה הנו עיסוק בצד האפל של התרבות המערבית. הגותיקה היא רוח הרפאים של המיעוטים, החוזרת לרדוף את הממסד ומתפקדת כמראה שחורה, המשקפת את הרוע ואת חוסר החמלה המובנה בו. הגותיקה מציעה את "המבט של האחר", מצביעה על התפרקות המוחלט והקבוע לפרוץ ולנזיל וחותרת תחת כל מה שנתפש כבטוח או כיציב.

לרגל חגיגות יום הגותיקה העולמי, ב-22 במאי³ תקבע אגודת לרווה לחקר העל-טבעי את משכנה הזמני בבית האמנים ירושלים – בית בעל חשיבות היסטורית, הקשור בנימי נימיו לראשית דרכה של האמנות הישראלית. בית האמנים יהפוך לגוף זמני, כמו בדיבוק – אתר רדוף רוחות עבר, הממשיכות לפקוד אותו גם בהווה. האגודה תפעל בבית האמנים במשך חודשיים וחצי בניסיון לחקור את הפוטנציאל הגלום ביצירות אמנות

¹ הגותיקה היא תת-תרבות עשירה, החולשת על עולמות הספרות, התאטרון, השירה, המוסיקה, הקולנוע והאופנה. היא משלבת בין הרציונלי לרגשי, בין הגרוטסקי לנשגב הרומנטי, ועוסקת באפל, במסתורי, בעל-טבעי ובעתיד, על מכלול חידושיו הטכנולוגיים.

² לרווה (בלטינית *larva*: רוח רעה, שד, שטן, מסכה מאיימת ושלד) הוא שלב התפתחותי ירוד במחזור חייהם של חרקים; שלב המעבר מצעירות לבגרות, הנבדל (במראהו) מצורתו הסופית של החרק.

מועד זה נקבע באנגליה בשנת 2009. באותו תאריך מצוין גם יום רואי חשבון.³

כמדיום לפעילות ספיריטואליסטית. היא תכנס עבודות אמנות של אמנים, חיים ומתים, ותהפוך אותן למשדרים – אובייקטים המאפשרים תקשור בין חומר – יצירת האמנות, לבין אנטי-חומר – עולם הרוחות.

לרווה, אל-מת, 2014, חריטה על אבן קיסר

מצבת שיש בזהקת שתולה בתוך סבך עלים ירוק ופראי, ועליה חקוקה המילה "undead" – ביטוי לשורה של יצורים אגדתיים המרחפים בין עולם החיים למתים, והמקור לקטגוריה שלמה של דמויות בלהה בספרות האימה למן המאה ה-19, ביניהן דרקולה של ברם סטוקר, המתואר כאל-מת הניזון מדמם של בני אדם. האל-מת עשוי ללבוש מגוון של תצורות: לעתים הוא נוכח בעולם החיים בגוף פיזי, כמו במקרה של הזומבי או הערפד; ולעתים הוא מופיע כרוח רפאים, נטול כל ממשות פיזית, כמו במקרה של הפולטרגייסט או הפנטום. לוח השיש, כאובייקט מהוקצע עד כדי פטישיזם, מסיג את הגבול שבין החיים למתים, בין ריאליה לפנטזיה, תוך שהוא מעטה נימה פארודית-תיאטרלית לאינוונטר העצמים הנקשרים בז'אנר האימה. בד-בבד, הוא ניצב כמונומנט לכל אותם יצורים ספיים ומעוררי אימה שגופם המרקיב והמתפורר הוא אנטי-תזה לאדם הנורמטיבי, המהוגן והרציונלי בחברה הקפיטליסטית בת זמננו.

מאיה אטון, אי-רוח, 2015, ניאון

למילה "רוח" משמעות כפולה והפוכה: מחד היא הבל, חזיון תעתועים שאין בו דבר, ומאידך היא יסוד החיים של הנפש. רוחות רפאים הן תזכורות מן העבר המתווכות בין עולם החיים לעולם המתים, בין חומר לרוח. הן מסמנות את החדירה של העבר להווה דרך מאבק בין כוחות חיצוניים לכוחות דמיוניים ואת הצורך האנושי להחיות מחדש את הזיכרון האישי או הקולקטיבי. הרוחות, אורחות לא קרואות, מעוררות שאלות על פשר החיים ומהות המוות, אבל האינסטינקט האנושי הוא לגרש אותן. שלט ניאון פופי המתוך בין המילים רוח ואירוח מזמן את רוחות הרפאים להתארח בכאן ובעכשיו, ובכך מגלם את הגוף הנוכח-נפקד ואת הפער בין הגשמי לרוחני.

לרווה, הַבַּן הַטוֹב, 2017, וידאו חד-ערוצי, 8:30 דק'

ילד ומטפל יושבים בקליניקה ועסוקים בביתור של בובת שעווה לחתיכות. לאחר הביתור, הם מרכיבים אותה חזרה על חלקיה, כאשר הילד חוזר בכל פעם על פעולה שמבצע המטפל. שיטת הטיפול הנראית בווידאו, "ניתוח התנהגות יישומי" (Applied Behavior Analysis), שפותחה בעקבות התיאוריות ההתנהגותיות של ב.פ. סקינר, מיועדת להשיג התקדמות אצל מטופלים על הספקטרום האוטיסטי. אלא שבשורת הפעולות שהם מבצעים, הם קושרים יחד שני מיתוסים מרכזיים הנוגעים ליחסי אב ובן: סיפור עקידת יצחק מהתנ"ך, המפורש כמבחן אמונה; והמיתוס המודרני של פרנקנשטיין והמפלצת, שבו מדען קורא תיגר על האל כמקור הבריאה מתוך היומרה לתפוס את מקומו.

גדעון גכטמן, מיטות, 1988, מדיה מעורבת

גדעון גכטמן, תאים, 1985, הדפסות כסף, עץ וזכוכית

גדעון גכטמן הרבה לעסוק בפער שבין האובייקט לייצוג המצולם שלו, וכן במתח החומרי והרעיוני שבין האמיתית למזויף, בחיקוי, בשיבוש קנה-המידה ובהטעיית העין. האובייקטים שלו כמעט תמיד עלו בגודלם על המקור, אבל דווקא את צמד מיטות החולים הוא בחר לכווץ לרבע מגודלן המקורי. קל לטעות ולחשוב שהן רדי-מייד,

אך למעשה הן הוזמנו ונבנו בייצור ידני. למיטות, המוצגות תמיד כזוג (אב ובנו), קדמו שני תצלומים: בנו יותם (שנפטר ממחלת דם ב-1998) השכוב במיטת חולים הגדולה ממידותיו, ומיטת החולים שבה שכב גכטמן האב באחד מאשפוזיו. לימים הקטין את התצלום, שיכפל אותו והכניס אותו לתיבת עץ עם מחיצות בין חמש המיטות. בין האובייקט הצילומי לצמד המיטות-מיתות נוצר שילוש קדוש.

מיטל כץ-מינרבו, הצמח הרגיש, 2016, אבני ליתוגרפיה, דיו, עלים יבשים
שתי אבני ליתוגרפיה קטנות מונחות בתוך ויטרינה, כשתי מצבות זיכרון הנושאות דיוקן של עלם חמודות שפניו עטורות קוצים. העלם שדיוקנו צרוב באבנים הוא יצור כלאיים, שילוב שבין דמות אנדרוגינית לצמח הקקטוס הקוצני והמחוספס. העבודה מקבלת את השראתה משני מקורות בני המאה ה-19: "איש הקקטוס" (1882), רישום פחם מאת האמן הסימבוליסט אודילון רדון (Redon), שבו ראשו של יליד אפריקאי הנטוע בעציץ מצמיח קוצים; והפואמה "הצמח הרגיש" (1820) מאת המשורר הרומנטי פרסי ביש שלי (Shelley), המתארת יחסי אהבה טרגיים הנרקמים בין צמח עדין לבעלת הגינה. השילוב שבין השניים מוליד ייצוג טרנס-מגדרי המעניק קול ותוקף לאחר – למי שאחרותו, הנקשרת בקוטב של בזות וחריגות, מאתגרת מוסכמות חברתיות.

זליה בישוף ועמנואל נפוליטנו, הם עזבו אותנו, 2015, סרט קצר, ש/ל, 20:30 דק'
"הם עזבו אותנו", סרטם הקצר של זליה בישוף ועמנואל נפוליטנו, מציג שגרת חיים פרוזאית וטרגית של סוחרי הרואין וזונות ובוחן את התמה הדתית של עבודה במציאות אנושית המוקפת מוות וטבע. המסע האפל של הגיבור נראה כהזיה נטולת זמן ומקום, המתרחשת ביקום שבו בני-אדם וחיות חולקים אותו גורל. נטישה ואובדן עומדים במרכזו של חיפוש אינסופי אחר סיוטים אישיים ורוחות רפאים. צמד האמנים עוסקים בקשר שבין דימוי לראייה ובאופן שבו דימויים משפיעים על התנהגות חברתית. הם יוצרים סוריאליזם נגוע באימה, ומתמסרים לחוויה קולנועית ואסתטית הסוחפת את הצופה לזרם מקוטע של דימויים, מילים וצלילים, המדמה מרחב של חלום, סיוט או הזיה.

להלי פרילינג, קרא לי שרי, 2019, מראות, עץ, פחית, תאורה, מאפרה, בדלי סיגריות
המיצב מדמה סביבה המיועדת לטיפול ואימון של הגוף והנפש – היבריד גנרי של חדר כושר, מכון פילאטיס ומרכז ליוגה. המפלט האסקפיסטי משגרת הקיום הבנאלית מגלם בד-בבד הבטחה לבריאות ואיזון ואושר, אלא שהפריטים שכאן חושפים לא פחות סגידה לגוף ומאבק אובססיבי בפגעי הזמן. בשולי המראה מדף עם מבחר אובייקטים הערוכים בנוסח של טבע דומם קלאסי – מאפרה עם בדלים המוכתמים באודם ורוד, פחית שרי קולה עם הכיתוב "call me" בכתב מראה, ונשל של טרנטולה פרוותית. ההדהוד לז'אנר הוואניסט מרמז על הבלותה של יומרת הטיפול הזו; זאת כאשר המראות, המחפות את הקיר לכל אורכו, מאלצות את הצופה לפגוש בבואה שלו – בין שהוא מעוניין בכך ובין שלא – ועושות אותו שותף ליומרה הזו.

אורי קצנשטיין, ערב, 2012, כתיבה באמצעות ירי 470 כדורים, 0.40 קליבר, מאקדח צ'מפיון Cz75.

אורי קצנשטיין הרבה לעסוק בחיבור בין גוף לאלים ובין דימוי לסאונד. על גוף מעיל דובון צבאי מנוקבת המילה "ערך" (value) בכדורי אקדח, מופיעה ונעלמת לסירוגין, כרוח רפאים. מילה אחת, רבת משמעויות, המתמצתת את הפוסט-טראומה הפרטית של האמן. ערך החיים, ערך מוסרי, ערך אתי, ערך הסחורה, ערך האובייקט. המתח בין ריסון עצמי לאיבוד שליטה מגולם בדימוי סטרילי, מצמרר. המעיל הופך ללוח מטרה במטווח, מאפשר חדירה לחללו ההיפודרמי. הפוטנציאל האלים המוצפן בפעולת הירי נוכח אך מושתק. נקישות היריות המנוקבות את הגוף ומחוררות את המילה נשמעות רק בראשו של הצופה, בעוד שהאקט הפרפורמטיבי של האמן מגולם בגוף המעיל.

אבי סבח, אבנים, 2017–2019, עפרונות על נייר לפני כשלוש שנים, כשהיה בדרכו לסטודיו, הרים האמן מן הקרקע אבן קטנה ורשם אותה בסטודיו בגרפיט על נייר לבן קטן. מה שהחל כתרגיל חימום שפתח יום עבודה הפך לריטואל יומי, המתקיים עד היום. קלסטרונאי האבנים הלכו ונערמו, ועם הזמן נוספו לרבים מהם שמות כמו פרלה, אווה, אבלין ומרסל – כולן נשים מהמשפחה המורחבת של האמן, ששמותיהן הופיעו בציוריו המוקדמים ומופיעים בעבודותיו עד היום ככיתוב גרפיטי, כקעקוע או כצלקת, חלק מן הנוף הציורי או חלופה לחתימת האמן. החיבור בין אבן לשם, הנטוע עמוק במרחב הדתי והתרבותי, מהדהד בו בזמן את האבן המונחת על קבר המת ואת הפוטנציאל האלים הגלום בה.

אורי ניר, קֶשֶׁת חַם, 2012, וידאו-חד ערוצי, 3:51 דק' במרכז החיזיון המטאפיזי-סוריאליסטי שבעבודה גולגולת המרחפת בין שמיים וארץ שפיה שוצף דיבור, כאילו הייתה בטראנס. הסצנה, הממוקמת בחצר פנימית במוזיאון רוקפלר לארכיאולוגיה במזרח ירושלים, כוללת גם סילון מים הניתז מגג המבנה, משתחל בערובת העין של הגולגולת וניתך משם אל בריכת הנוי שבחצר. לפרקים מגיחה גולגולת נוספת ממימיה העכורים של הבריכה, רק על מנת להיעלם בהם שוב. עוצמת הזרם מטלטלת את הגולגולת ומניעה את לסתותיה לדיבור, וזו, בטון סמכותי, יורה מילים וחצאי מילים המדבררים את מצבה. האסתטיקה הייחודית של הסרט, על גווניו השחורים-לבנים, הושגה באמצעות מצלמה תרמית (המתרגמת את הנעשה לפנייה בהתאם למידת החום הנפלט מאובייקטים ומשטחים), שרק מעצימה את הניכור שבסיטואציה, המוזרה ממילא.

להלי פרילינג, מעודדות, 2018, ידיות פונפון, אבני סברובסקי, תוספות שיער, קלקר תרבות הפופ, הטראש, הגלאם, הקולנוע והטלוויזיה מטפחים את דימוי הפרבר הבורגני הכל-אמריקאי המסתיר מאחורי חזיתות מהוגנות וגינות מטופחות סודות אפלים וגופות מבותרות. להלי פרילינג מניחה טבע דומם על מדף – שני ראשי מעודדות ערופים המפנים לנו עורף, שיער בלונדיני מטופח הגולש למדף, הקודקוד משופד בכתר המשובץ ביהלומי סברובסקי. זהו רדי-מייד מצמרר ביופיו המתוק-אלים, מדיף רוע, אימה וסטייל. מחד, מעודדות בלונדיניות מפזזות ומריעות לנצחון העוצמה הגברית; מאידך, גרוטסקיות פרברטית הרוחשת מתחת לחזות המנומנמת והפסטורלית של הפרברים. פרילינג מחפצנת הכל – את הסטריאוטיפ, את האובייקט, את העיוות האירוני שהתרבות מייצרת ואת המבט המשתוקק שלנו מול קליפות של יופי, קסדות בלונד חלולות.

ג'ניפר בר לב, שרה, 2016, טקסטיל, בד, קנבס, תפירה וצבע אקרילי

ג'ניפר בר לב בוראת את ציוריה התפורים כמעין סיאנס קולאז' המתיך בין ציור, שבלונות, מיתוסים, אמונות טפלות, מאגיה, פולקלור, אופנה ומיסטיקה. היא מחברת בין ישן לחדש, בין זכרונות ביוגרפיים לאנקדוטות תרבותיות, בין שמלות לשאריות בדים, בין גיבורי תרבות לגיבורי קולנוע וספרות, בין טקסט למוזיקה. שמלות ריקות מגוף תלויות כרוחות רפאים או אובייקט ספיריטואלי לפולחן וודו. כמה מהן קיבלה בירושה, אחרות נקנו בשוק או נמצאו ברחוב. הן הופיעו בחלומותיה וסיפרו לה את סיפורן: שרה, שאירחה סביב שולחנה בברלין את האינטלקטואלים היהודים המכובדים ביותר של תקופת ויימאר; אביגיל, שהיתה בת של טייס ניסוי של האחים רייט; וג'מילה, שחיפשה את ילדיה בכל מקום ועדיין מחפשת אותם.

מאיה שמעוני, Skull and Bones, Yale (Class of '48, Class of 1868, Class of 1887), 2012, שמן

על בד, 3 ציורים

סדרת הציורים מבוססת על תמונות מחזור של "אגודת הגולגולת והעצמות", אגודה סטודנטאילית סודית הפועלת באוניברסיטת ייל מאז 1832. מה שנדמה תחילה כדימוי פומפוזי ומגוחך משהו, בקומפוזיציה סימטרית נוקשה החוזרת שוב ושוב – עם 15 הסטודנטים החברים סביב שולחן המכוסה במפה שעליה סמל האגודה, על השולחן גולגולת ששימשה כתיבת הצבעות וברקע מאחור אורלוגין עתיק – מקבל תפנית כאשר מתבררת זהותם של המשתתפים, שרובם החזיקו בעמדות מפתח בצמרת הפוליטית והכללית של ארה"ב לאורך השנים, ביניהם כמה נשיאים. הדימוי התמים לכאורה מתגלה אפוא כמפה של מוקדי כוח הצמחים באוניברסיטאות עליות; בתוך כך מתברר שהסימבוליקה האיזוטרית, כר פורה לתיאוריות קונספירציה שנקשרו באגודה, מחפה על רשת סמויה של קשרים שלהם השפעה ממשית על המציאות.

נטעלי שלוסר, בלון פורח, 2012, שמן על בד, תליון

דיוקן נערה חנוט בתוך תליון בועה. יופייה הדקדנטי נישא באוויר, תלוי על שרשת זהב. פניה משוחים בעדינות רומנטית ספוגה במלנכוליה ויקטוריאנית. העכירות האפרפרה של שיערה האסוף וגון הפודרה הוורדרד של הרקע יונקים את דם החיים מעור פניה השקוף. היא משייטת בין האדמה לשמיים כמו בלון פורח, תלושה בין חיים למוות. בדידותה שקטה, מבטה מוסט בחריפות, עיניה החומות ספק בורקות, ספק מתות. יופי שטוח ומצמית.

מיטל כץ-מינרבו, סיפורים של נשים מוזרות, 2016, רישום והדפסת תלחיץ על נייר, מעמד ברונזה ופעמון

זכוכית

כריכת ספר מיותרת מדפיה ניצבת על מעמד ברונזה, מוגנת תחת פעמון זכוכית המכסה אותה כחפץ בעל-ערך שיש לשמרו. היא מוצגת כאובייקט נכסף שאינו מיועד אלא למבט, אך גם כרוח רפאים או קליפת גוף שרוקנה מתוכנה וכעת היא כלואה ומודרת. על הכריכה עיטור בהטבעה עם רישום של אישה עירומה שבשערה השופע משתרג נחש, שילוב היוצר כמין דגם דקורטיבי המכסה את ערבת האישה ומשתלט על הכריכה. העבודה שואבת את השראתה מן הספר "Stories of Strange Women" ומכריכתו, המאירת בסגנון אר-נובו. הספר, שפורסם ב-1906 בלונדון תחת שם העט ג'.י.פ. קוק (J.Y.F Cooke), מכנס מקבץ של סיפורים סביב דמויות נשים מספרות העבר המאתגרות את הקונבנציות החברתיות.

אסי משולם, אגן, 2012, טכניקה מעורבת, פמוט, 2010, אסי משולם, טכניקה מעורבת עיסוקו של אסי משולם בטקסים, בפולקלור, באמונות דתיות ובאזוטריה הניב לקסיקון פרטי של איקונוגרפיה דתית-חילונית המתייחסת סמלים תנ"כיים ונוצריים בסמלים פגאניים, בוחנת גבולות דתיים ותרבותיים ומערערת על הדיכוטומיה בין קדושה לטומאה. האגן והפמוט הם חפצי פולחן המגלמים את היסוד ההיברידי שנוכח ברבות מעבודותיו – אובייקטים ספק אנושיים, ספק חייתיים, המבקשים לראות בבן-הכלאיים דבר שלם. המפלצת הופכת לדבר עצמו. הפיסול מגלם מלאכה פולחנית, לכן נוכחות הגוף והידיים בחומר נושאת משמעות. האגן הוצג בתערוכה "בעל הלו"ע" בגלריה החנות בתל-אביב. התערוכה עוררה התנגדות וזעם מצד עוברי אורח ונסגרה לאחר נסיון הצתה. הפמוט הוצג בבית-הכנסת/כנסייה של "מסדר הטומאה" בתערוכה "לקסיקון העיקרים" בגלריה ג'ולי מ.

מאשה יוזפולסקי, אפורה, 2017, שמן על בד אפורה היא סתירה שסופה קונפליקט בלתי ניתן להתרה (paros, דרך; a-paros, העדר דרך); שטח הפקר שאי-היכולת לעבור דרכו מקבעת את אי-האפשרות לסמן בו גבולות או פתחי מעבר, תלוש בין מציאות להזיה, בין חלום לזיכרון. הציור/אובייקט של מאשה יוזפולסקי הוא פרט מתוך מיצב שאין לדבר על אודותיו. כפרקטל משלם חסוי הוא מצביע על זהותו ובה בעת מסתיר אותה; מרחב אפולולי, מסתורי ופרטי החוסם את המבט אליו. האם נצפה כאן נוף עירוני או אחר מקצה הגג, או מרחב סגור המוקף חומות וגבולות? האם ייטבע על רשתית העין דימוי של חריטה, גלד, מסלול, קורי עכביש שיכור, אדוות אוויר, סימון טופוגרפי או אחר, או שמא ירקדו הסימנים כצפנים מתחלפים ללא הכרעה, לעצמם, כשלעצמם, בהעדר צופה שיבחין בהם מלכתחילה?

אהד פישוף, הגופה, 2010, מדיה מעורבת, המייסד, 2010, וידאו, 4:54 דק', לופ בין "המייסד" ל"גופה" מתקיים קשר המאזכר את היחסים שבין האדם לטוטם שלו בתרבויות פרימיטיביות; מערכת הדדית של ריטואלים יומיומיים, אינטימיים וציבוריים. הביוגרפיה המגדרית והתקופתית של שתי הדמויות נותרת עמומה. דמות "המייסד" מלווה את פישוף מ-1999 ועד היום. תמיד נוכח בחדר, מנסה דברים, הולך לאיבוד, סוג של אדם קדמון. הצריף והפטיפון מסמלים את הידני, האנלוגי, ואילו מתיחת הפעולה של הנחת המחט על רצועת התקליט הראשונה גדושה פתוס. הגופה, אמצעי ספרותי המניע את העלילה, מייצגת את התעלומה – פסל שמרתק את המבט והופך לדימוי שרודף אותך בחשכה. האדים העולים מטבור הגופה הם ביטוי למצב הווה של מת-חי, צורת קיום בלתי אפשרית של חיים ומוות גם יחד.

אבי סבח, שק, 2018, בד ריפוד בד ריפוד הנראה כהכלאה בין שמיכה צבאית לשמיכה ביתית משך את תשומת לבו של האמן, שבאינטואיציה אימפולסיבית החליט לתפור ממנו כיס ענק וחסר תכלית, כלי קיבול לשום דבר. תפקידו בעולם מסתכם בתנועת הבד ובצורה שבה הקפלים נופלים. השק לעולם לא יתמלא ולא יישא בלחצים. השק הנוכחי מותאם בנפחו למשפחה של ארבע נפשות. סבח מאניש אובייקט בעל פונקציונליות מופרכת והופך את הדומם למבהיל ומצמרר. משקל הגוף החסר, משקל הנשמות, מכביד על השק הריק, הנושא כעת רק את המשקל הסגולי שלו עצמו.

פיתה, 2019, מיה גורביץ', תצלום שחור-לבן, פרספקס ועץ

ראשיתה של העבודה בניסיון האבסורדי מעיקרו לפסל בעשן ובאור, חומרים שקשה מאוד לשלוט בהם, כל שכן לעצב לכדי צורה מוגדרת. אך הפיתוי ניצב בעינו, שכן המפגש של קרני אור בעשן המסתלסל מוליד צורות אמורפיות המציתות את הדמיון ומעוררות לפענוח – תגובה ששורשה בדחף האנושי הבסיסי למצוא דפוסים ומשמעויות במה שנראה בעין, ובייחוד בחזיונות טבע מסתוריים. במיתוגוליה היוונית, העשן המסתלסל נקשר בדמותה של הפיתיה, הכהנת הגדולה באורקל מדלפי, שתפקידה לתת עצות ותשובות על העתיד מתוך התנבאות עם האל. היא מתוארת כנתונה במצב ספי של טראנס שמתוכו היא עונה לשאלות המופנות אליה במסרים סתומים ודברי חידה. תצורת העשן משיבה אותנו לרובד הבינרי של הסימון תוך שהיא מעמידה את הצופה, בעל-כורחו, בעמדה של פרשן.

שוש קורמוש, ללא כותרת (M23), 1991-93, הדפס כסף בתצלום קולאז' מתוך הסדרה "מונחים" גזרה האמנית כסאות מקטלוג מכירות פומביות, ושיכפלה והדביקה אותם מחדש לכדי הצבה פיסולית של שישה כיסאות המרחפים בחלל לבן. החפיפה המושלמת ביניהם משלימה גפיים החסרים בכסאות אחדים. הטכניקה הקולאז'ית מאפשרת לקורמוש להשתעשע עם המתח שבין עומק והשטחה, חניטה ומוות, חי ודומם. הדימוי מייצר אגודה סודית של מושבים ריקים שאינם יכולים לשאת את משקל הגוף. קורמוש מחוללת אירוע על-טבעי, מעין ריטואל המזמן מפגש בין החיים למתים, בין הגוף לרוח. הבית, המוכר, הופך לזיכרון מופשט, לדימוי מורבידי המקפיא את יופייה של "החרדה הגלומה בפרטים המרכיבים שלמות" (אדם ברוך, "מעריב", 2001).

דרור דאום, עבודות נייר, 2008, הדפסת צבע על נייר Baryte סדרת התצלומים מתעדת כריכות של ספרי אימה ומתח פופולריים, אך מצדן הפנימי. הספרים, שנרכשו על ידי האמן בחנות לספרים משומשים ברחוב אלנבי בתל אביב, מתאפיינים באסתטיקה טראשית, עם אלמנטים נבחרים הבולטים החוצה בהדפסת תלחיץ (embossing). ייצוגים גנריים של אימה המוכרים מהרפרטואר החזותי של הז'אנר – בית רדוף, חיית טרף או פה ערפדי נוטף דם – נראים אפוא מצדם האחורי, כהדים חלולים או דימויי רפאים שהוצאו מהקשרם. המבט אל צד הנגטיב של הדימוי חושף אותו כהטבעה על פני הריק המונוכרומטי של הנייר, כמין סימון על העור או צלקת שהגלידה. דימויי הרפאים הללו, הרודפים אותנו במבחר ייצוגים בתרבות העכשווית, מהדהדים ביתר-שאת את האימה הקמאית כשהם מוצגים מצדם האחורי.

מאיה אטון, משוואות לגוף נופל סמוך לפני האדמה, 2011, ויטראז' זכוכית בניסויים שערך גלילאו גליליי בעזרת שעון מים וכדור שגילגל על משטח נטוי, הוא אישש את העיקרון שלפיו תאוצת הגוף הנופל משתנה בהתאם למאסת הפלנטה. עקרון הסדירות של תאוצת הגוף הנופל מאויר במקורות שונים בדימוי של כדורסל. ויטראז' הזכוכית מזוהה עם הגותיקה של ימי הביניים כאמצעי דרמטי לייצור אווירה מיסטית. העבודה מורכבת ברובה מזכוכית שחורה המבטלת את חדירת האור דרכה. מציאות אחרת, אורגנית, אנושית ורגשית, מסתננת אפוא מבעד לקואורדינטות של העולם. רשת המדידה הקרטזיאנית דולפת, וכדורי-הסל הכתומים נדמים לגולגולות הקבורות מתחת לאדמה.

רן סליון, אורטולימום, 2012, וידאו חד-ערוצי, 16:48 דק'

אסטרונואוט צעיר שעניו מכוסות משוטט במרחבים תת-קרקעיים של נופים ארכיטקטוניים פנטסטיים המזכירים גוף של מאיץ חלקיקים או ספינת חלל אינטר-גלקטית. בעודו בוחן את המבוכ הקלידוסקופי-פוטוריסטי הזה נקרה בפניו גילוי מסעיר, שרידים עתיקים של מה שהיה אולי בית המקדש השלישי. העבודה, הקרויה על שם כינוי מצרי קדום לעיר ירושלים, מערבלת מציאות ובדיה, סימבוליקה, מיסטיקה ומדע בדיוני במסע אל הנבכים התת-קרקעיים של מתחם הר הבית בעיר העתיקה, אחד מהאתרים הקדושים ביותר לאסלאם וליהדות – וגם אחד מהנפיצים שבהם. זהו חזיון חוצה-זמנים המנציח את ירושלים, מהעתיקות בערי בעולם, כמחוז חפץ אוניברסלי כמעט, קריה נכספת אך גם הזויה במידת-מה, טעונה ומסוכסכת.

אסף אבוטבול, אתמול בלילה חלמתי שמישהו אהב אותי, 2015, מאורר וחוברת תווים. על הקיר תלויה חוברת תווים פתוחה, שדף אחד בה משוחרר. מולה ניצב מאורר תעשייתי המפזר רוח המרעידה את הדף ומרטיטה את הצלילים. זהו מעגל חשמלי סגור בין שני אובייקטים רדי-מייד, היוצר הרמוניה זוגית כנה ונוגעת ללב בפשטותה. התווים מסמלים את הפוטנציאל המוזיקלי של היצירה שאינה מתנגנת, ואילו הסאונד התעשייתי של האוויר הנפלט מהמאורר ממסך את המרחק, הפיזי והמטפורי, בין השניים. כשפעולת המאורר תיפסק – תיוותר חוברת סטטית. במחווה פשוטה, שאינה מסווה את המנגנון שלה, מחולל אבוטבול תלות פואטית בין שני האובייקטים הדוממים. זהו אקורד אחד ומתמשך המבטא, באמצעים לואו-טקיים, את הצורך האנושי באהבה.

אורי רדובן, Raised by Man, 2019, 15 רישומי עיפרון על נייר, מיטת תינוק "אנחנו דור של גברים שגדלו בידי נשים", זה המוטו של טיילר דרדן בסרט "מועדון קרב". החברה המודרנית הולידה גברים אבודים שגדלו ללא מודל חיקוי. סדרת הדיוקנאות של אורי רדובן מקימה מצבה לגבריות רדופה, פגומה ונואשת. ברישום דחוס, אסוציאטיבי ומהיר, מישיר האמן מבט לחולשה גברית שסורסה, גברים שגדלו בצל הממסד או בקרב זאבים. אלא שהטירוף, הגאונות, היצירתיות והאמביציה שלהם הטביעו חותם על ההיסטוריה. גיבורים טרגיים שנכותם הרגשית מנעה מהם מליהפך לסמל תרבותי פופולרי ודחקה אותם לשוליים, לצללים. בין הדמויות: אולה קירק כריסטיאנסן, נגר דני שהמציא אבני עץ שהיו לימים לאבני לגו; פריץ הבר, כימאי יהודי-גרמני שפיתח את הגז ציקלון בי; אוז הדחליל מ"הקוסם מארץ עוץ"; דאג מק'לור, גיבור סדרת המערבונים האמריקאית "האיש מווירג'יניה"; ועוד.

אגודת לרווה לחקר האל-טבעי (2012), לרווה, וידאו חד-ערוצי, עץ צבוע, 5:45 דק' האמנית, המופיעה כאן גם כמתקשרת, נראית בחברת דר' הארי פרייס (1881–1948), חוקר של תופעות על טבעיות שעסק גם בגירוש שדים. השניים מצטרפים לחברי אגודת לרווה לחקר האל-טבעי, הספונים במה שנראה כספק ספרייה, ספק סטודיו, לצורך סיאנס. פרייס, שנודע בזכות מתקשרי השקר שחשף, אמר להעריך את הכוחות העל-טבעיים של האמנית, הפולטת יריעה "אטופלזמית" מפיה – גילום חומרי של כוחות התקשור, המיוצג לרוב כיריעת בד הנפלטת מנקבי הגוף. היריעה הנפלטת הולכת וצומחת עד שהיא מכסה אותה ואת פרייס גם יחד – דימוי המעלה על הדעת את ציורו הידוע של מגריט, הנאהבים (1928). מסך

הווידאו נתון במסגרת עץ מעוטרת שעוצבה בהשראת הספרייה של סטרוברי היל, אחוזה במידלאסקס, אנגליה, שנחשבת כחלוצת הסגנון הנאו-גוטי.

ענת בצר, ללא כותרת, 2017, שמן על בד

שפתו הגרפית של הציור ואופיו הדקורטיבי מעלים על הדעת נייר מכתבים מזמנים אחרים, עם מוטיבים של עיצוב מתקתק-נאיבי שהוגדלו למימדי ענק. אולם, במבט נוסף מתגלה הנופח הטראגי-רומנטי של הציור הזה, השזור באלמנטים סימבוליים. במרכז הקומפוזיציה לוח מלבני לבן הנושא את הכתובת "I'm in my bed. I'm Dying", ציטוט הלקוח משיר של "הול" (Hole), של להקת הגראנג' האמריקאית; פרחי ציפורן המלופפים סביב למלבן וכן ציפור שיר, המגיחה מחלקו העליון, משלימים את הקומפוזיציה. על אף ההגשה המתקתקה, זהו ציור אינטימי שאינו מפחד לגעת ברגשות כמוסים תוך הפגנה של פאתוס. תוך שהוא מספר על הכאב שבהתבגרות, על הבדידות ושברון הלב, הוא נעשה בעצמו למין מצבת זיכרון, לקבר ריק או מכתב פרידה.

אביגיל טלמור, Slice of Life (2019), עור ותפירה

בחמש השנים האחרונות פועלת אביגיל טלמור תחת המותג For Those Who Pray (למען המתפללים), המרפרר לחלוקה המעמדית שהיתה נהוגה בימי-הביניים: אלה המתפללים, אלה העובדים ואלה הנלחמים. בהתייחסה לאלה המתפללים מנכסת טלמור לאובייקטים הליבישים שהיא יוצרת תכונות רב-תרבותיות, פולחניות ופטישיסטיות, המתחזקות בעקבות השימוש האובססיבי בשאריות עור שחור. במהלך השנים אספה טלמור שאריות – פריטים שנתפרו ונפרמו, חלקי מעילים ותיקי עור משומשים. כעת היא תופרת את השאריות לגוף אחד – יציר כלאיים דיסטופי ומשובש, מטולא ומצולק ברוח פרנקנשטיין. שם העבודה לקוח משיר של להקת באוהאוס הבריטית (להקת הרוק הגותי הראשונה), שבעצמו מורכב מחיבור בין משפטים מעבודותיה של האמנית ברברה קרוגר.

גלעד רטמן, מולטיפילורי, 2010, וידאו חד-ערוצי, הקרנה על קונסטרוקציית עץ

נוף יער פראי וקודר, הזרוע במה שנראה כראשי אדם כרותים, מתברר כמטריד אף יותר כאשר המצלמה סובבת הצדה ואחורה, ובתנועתה מגלה את צדו האחורי של הנוף – קונסטרוקציית עץ ורטיקלית הכוללת בתוכה את גופותיהם העירומים למחצה של הראשים הנראים מלפנים. 12 הדמויות כולאות במבנה מבלי יכולת לנוע, כבמין מכשיר עינויים המרתק אותן בתנוחה מסורבלת המאתגרת את גבול הסיבולת. הסיטואציה הגרוטסקית היא מעין אינטרפרטציה קבוצתית, אכזרית לא פחות, ל"עמוד הקלון" הימי-ביניימי, מתקן ענישה שריתק את ידיו וראשו של הנאשם לצורך השפלה פומבית. הלופ המתמשך של הווידאו קולע את הדמויות בלימבו אינסופי הן אותן לייסורי נצח, כאשר קונסטרוקציית העץ, המשמשת כמסך הקרנה, מעצימה את הזוועה בהנכיחה את הסיטואציה באופן פלסטי.

אסי משולם, עקתלון, 2019, צבעי זכוכית על שקףאמנות הוויטראז' הגיעה לשיאה עם הולדת האדריכלות הגותית, שהדגישה באמצעותו את נוכחותו המיסטית של האור. אסי משולם מתערב בחזית המבנה ההיסטורי ושותל ציור ויטראז' המשתרג בתוך הגריד של החלונות העליונים – שני נחשים מפותלים המלופפים זה בגופו של זה והופכים לנחש אחד בעל שני ראשים. דימוי הנחש, על המטען התרבותי הקדום שהוא נושא, דומיננטי בעבודותיו באופנים שונים: החל בנחש המקראי (סמל להתנגדות לצו האלוהי ומסירת הידע לבני-האדם), דרך הכאוס, השטן, המוות והחיים, מיניות ועוד. הנחש המתגפף עם עצמו מאזכר ציורים של יצורים מזדווגים,

מתגוששים או כאלה האוכלים את עצמם, ששימשו אלכימאים לתיאור יחסים דיפוזיים בין שני חומרים. בשנת 2012 הציג משולם ציור ויטראז' מונומנטלי על חלונות הגלריה האוניברסיטאית בתל-אביב. גם שם היה הנחש גיבור ראשי.